

Юшко С. В. Особливості реалізації державних соціальних гарантій в Україні

Розширена анотація

Перелік державних соціальних гарантій визначений Законом України “Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії” та включає, зокрема, мінімальний розмір заробітної плати, пенсії за віком, неоподатковуваний мінімум доходів громадян, розміри державної соціальної допомоги та інших соціальних виплат.

Підґрунтям для встановлення розмірів основних державних соціальних гарантій є здебільшого прожитковий мінімум. Логічність затвердженого складу соціальних гарантій не викликає зауважень, проте їхні розміри, й надалі визначаються переважно фінансовими можливостями держави. Наприклад, попри те, що за висновками учених мінімальна заробітна плата має встановлюватися на рівні принаймні 2-3 прожиткових мінімумів, зазначена норма не набула поширення у вітчизняній. До того ж протягом тривалого періоду офіційно затверджуваний показник мінімальної заробітної плати був істотно нижчим за величину прожиткового мінімуму на працездатну особу; лише з грудня 2009 р. їхні значення зрівнялися.

Аналогічна ситуація склалася й стосовно мінімальної пенсії за віком, яка до 2005 р. становила від 11 до 19 % встановленого державою прожиткового мінімуму для осіб, котрі втратили працездатність; лише з 2005 р. держава гарантує за наявності у чоловіків 30 років, а у жінок 25 років страхового стажу (за чинними зараз вимогами) призначення пенсії на рівні, не нижчому за величину прожиткового мінімуму для осіб, що втратили працездатність.

Прожитковий мінімум також є основою розрахунку сум допомоги на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування, допомоги на дітей одиноким матерям, державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям, розміру субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого й рідкого пічного побутового палива. У межах прожиткового мінімуму, визначеного для працездатних осіб, проводиться ідексація доходів громадян, втрачених у зв'язку з подорожчанням споживчих товарів і послуг. На цьому показникові базуються розміри соціальної пільги за податком на доходи фізичних осіб.

Підхід, за яким в основу формування розмірів більшості державних соціальних гарантій покладено значення прожиткового мінімуму, дає змогу захистити суми державних гарантій від знецінення в умовах інфляційної економіки, проте через недостатнє обґрунтування встановлення цього показника, порушення затверджених правил його обчислення спотворюється первісно закладений у нього зміст, порушується дієздатність системи державного соціального захисту.

У роботі зауважується, що для впорядкування оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери, а також створення механізму підтримання на постійному рівні оптимальних міжгалузевих і міжпосадових співвідношень в оплаті праці уряд затвердив Єдину тарифну сітку розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників таких установ. З моменту набрання чинності цією постановою (вересень 2005 р.) у основу оплати праці працівників бюджетних установ було покладено два показники: тарифний коефіцієнт, що відповідає тарифному розрядові відповідного працівника, та оклад (ставка) працівника 1 тарифного розряду.

За результатами проведеного дослідження зроблено висновок, що Єдина тарифна сітка, запроваджена як основа оплати праці зайнятих у бюджетній сфері осіб, не стала реальним інструментом належної диференціації доходів працівників відповідних професій та сфер діяльності. Це пов'язано як із втратою зв'язку вихідного для обчислення заробітків працівників бюджетної сфери показника – окладу (ставки) працівника 1 тарифного розряду – з величиною мінімальної заробітної плати, відсутністю законодавчо визначених вимог щодо зміни величини цього окладу при перегляді мінімальної заробітної плати, так і з наслідками штучного “підтягування” посадових окладів працівників перших кількох тарифних розрядів, розміри яких виявляються нижчими за мінімальну заробітну плату, без відповідного коригування окладів працівників решти тарифних розрядів.

В роботі також наголошується, що “заморожування” прожиткового мінімуму, забезпечуючи економію коштів відповідних бюджетів або зростання обсягів бюджетних надходжень, спричиняє певні втрати державної та місцевих скарбниць. Така ситуація виникає, коли показники прожиткового мінімуму або мінімальної заробітної плати є основою формування ставок обов'язкових платежів чи законодавчо визначених обмежень їхніх мінімальних або максимальних розмірів. Зокрема: а) ставки податку на нерухоме майно, відмінне від земельної

ділянки, встановлені за 1 м² бази оподаткування в обсязі до 2 % мінімальної заробітної плати, чинної станом на 1 січня звітного року; б) ставки збору за місця для паркування транспортних засобів встановлені в розмірі 0,03—0,15 % мінімальної заробітної плати, чинної станом на 1 січня звітного року за кожний день провадження діяльності із забезпечення паркування транспортних засобів за 1 м² площі земельної ділянки, відведеної для організації та провадження такої діяльності; в) ставки єдиного податку для платників першої та другої груп встановлені в межах відповідно до 10 і 20 % розміру мінімальної заробітної плати, чинної станом на 1 січня звітного року; г) розмір плати за ліцензії, крім тих, за якими передбачено специфічні розміри ставок, встановлений на рівні 100 (10) % від розміру мінімальної заробітної плати, чинної на день прийняття органом ліцензування рішення про видачу ліцензії, за видачу ліцензії центральним (місцевим) органом виконавчої влади; д) ставки судового збору за окремими правочинами встановлені у розмірі 0,03—5 мінімальних заробітних плат станом на 1 січня календарного року, в якому відповідна заява або скарга подається до суду; е) мінімальний розмір єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування обчислюється виходячи з розміру мінімальної заробітної плати, чинної на дату нарахування доходу; є) максимальна величина бази нарахування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування встановлена на рівні 17 прожиткових мінімумів, чинних на дату нарахування доходу.

За результатами проведеного дослідження підсумовано, що розрахунки базового державного соціального стандарту мають ґрунтуватися виключно на формулі. Наголошено й на необхідності виключити можливість використання фіксованих розмірів державних соціальних гарантій – останні повинні базуватися на показникові прожиткового мінімуму або будь-яких інших показниках, котрі періодично переглядаються, що захищатиме їх від імовірного знецінення в часі.

Повний текст статті див. за посиланням:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2015_6_11